

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לסוציולוגיה - 34202

תאריך עדכון אחרון 27-08-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר לורן ארדריך

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: lauren.erdreich@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ה 1030-930, חדר 545

מורי הקורס:

גב תמר בן שלמה,
גב אביב אורנר,
ד"ר לורן ארדריך

תאור כללי של הקורס:

הסוציולוגיה של החינוך, בהיותה חלק מן הדיסציפלינה הסוציולוגית הכללית, מצעה מושגים ותיאוריות לניתוח והבנה של מערכות חינוך ותהליכי חינוך. הפרספקטיבית הסוציולוגית מבקשת לחדור אל מעבר למובן מאליו במציאות היומיום, על-מנת להשיג תובנות חדשות ביחס למניעים, אינטרסים וגורמים – מודעים ובלתי-מודעים – של הפעולה החברתית וארגונה. במהלך הקורס נלמד את התשתית המחשבתית לפרספקטיבה זאת. ניישם את הפרספקטיבה הסוציולוגית על החינוך כדי להבין כיצד החינוך מתעצבת ופועלת בתוך הקשרים חברתיים.

מטרות הקורס:

המטרה של הקורס להפגיש את הסטודנטים עם דרך המחשבה הסוציולוגית שהיא אחת מהדיסציפלינות המרכזיות בחקר וניתוח מערכות חינוך.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- בסיומו של קורס זה, הסטודנטים.ות יהיו מסוגלים.ות....
- להגדיר מושגים ולהסביר תיאוריות מהסוציולוגיה של החינוך.
- לנתח את עיצובם של תהליכי חינוך בהקשרים חברתיים באמצעות מושגים סוציולוגיים
- לנקוט עמדה מבוססת חשיבה סוציולוגית בנוגע להנחות היסוד האישיים שלהם בחינוך.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: ההקורס הוא קורס תשתית שמצייד את הלומדות עם כלי חשיבה סוציולוגית. התשתית בנויה סביב שלושה צירים תיאורטיים – (1) פרדיגמות מבניות, (2) תיאוריות של פעולה ופרשנות (3) חשיבה סוציולוגית המאתגרת את הרצף המוסדי. שזורים במהלך הקורס גם שיעורי "זרקור" על נושאים ייחודיים בסוציולוגיה של החינוך (מדיניות חינוך בישראל, משפחה והורות, ידע וזהות ומגדר ונעורים).

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא – הזמנה לסוציולוגיה של החינוך
2. הפרדיגמה התפקודית מבנית (פונקציונליסטית)
3. פרדיגמת הקונפליקט
4. זרקור על מדיניות חינוך בישראל
5. תיאוריה של פעולה חברתית (בורדיה)
6. זרקור על משפחה והורות בחינוך
7. פוסט-סטרוקטורליזם: ידע ותכניות לימודים

8. זרקור על ידע וזהות (מגדר, אתניות, מעמד ולאום)

9. תיאוריות של הבנייה חברתית

10. זרקור על מגדר, נעורים וחינוך

11. תיאוריות גוף בחינוך

12. למידה בעידן הדיגיטלי

13. חברות וחיבוריות בעידן הדיגיטלי

חומר חובה לקריאה:

שיעור 1: מבוא – הזמנה לסוציולוגיה של החינוך

נלמד על מדע הסוציולוגיה ומה שעומד בבסיס החשיבה הסוציולוגית. כמו כן, נשאל על החשיבות של ראיית העולם הסוציולוגית לתחום החינוך.

ברגר, פיטר (1998). פרק שני: סוציולוגיה כצורה של תודעה, הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספרית אופקים: הוצאת עם-עובד. 33-60.

דורקהיים, אמיל (1989). פדגוגיה וסוציולוגיה. בתוך: שפירא, ר. ופלג, ר. (עורכות), הסוציולוגיה הישראלית, אסופת מאמרים. הוצאת עם עובד, עמודים 22-28.

חלק א: פרדיגמות מבניות

הצירים המרכזיים שינחו את הקורס הם צירים תיאורטיים שמציעים הנחות יסוד ויחידות ניתוח להבנת המציאות החינוכית-חברתית. הציר הראשון מציג שתי פרדיגמות יסוד בסוציולוגיה של החינוך שממשיכות לעצב את התחום עד היום ומשמשות עדשות עיקריות לניתוח המבנה החברתי (structure social) וחינוך. בחלק זה נלמד על פרדיגמות מקרו-חברתיות שהפכו למרכזיות בחקר הסוציולוגיה של החינוך: הפרדיגמה התפקודית-מבנית (ובתוכה התיאוריה הפונקציונלית) והפרדיגמה הקונפליקטואלית (בתוכה התיאוריה המרקסיסטית).

שיעור 2: הפרדיגמה התפקודית מבנית (פונקציונליסטית)

פרסונס, טלקוט (1989). "כיתת בית ספר כמערכת חברתית: אחדים מתפקודיה בחברה -האמריקאית." בתוך: רינה שפירא ורחל ופלג (עורכות), הסוציולוגיה של החינוך, אסופת מאמרים. תל אביב: עם עובד, עמ' 495-514.

כהנא, ר. 2007. "לקראת תיאוריה של בלתי פורמאליות". נעורים והקוד הבלתי-פורמאלי. ירושלים: מוסד ביאליק והאוניברסיטה העברית. עמ. 21-35.

רשות:

בידוויל, צ'ארלס (1989 [1965]). בית הספר כארגון פורמלי. בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה של החינוך, אסופת מאמרים. תל אביב: עם עובד. 412-435.

כתריאל, ת' (1999). גיבוש כמטפורה חברתית. בתוך מילות מפתח: דפוסי תרבות ותקשורת בישראל. חיפה: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה, 148-167.

שיעור 3: הגישה הביקורתית (הפרדיגמה הקונפליקטואלית והתיאוריה המרקסיסטית)

הרן, כריסטופר (1990). תיאוריות על החינוך הבית ספרי והחברה: הפרדיגמה הפונקציונלית ופרדיגמת הקונפליקט. בתוך: מגבלות החינוך הבית ספרי ואפשרויותיו. ירושלים: הוצאת אקדמון, (פרק שני), 53-66.

רשות:

Bowles, Samuel & Gintis, H. (2002). *Schooling in capitalist America revisited*. *Sociology of Education*, 75 (1): 1-18.

פניגר, י., מקדוסי, ע., & איילון, ח. (2016). אי-שוויון בהשלמת התואר הראשון: רקע חברתי, הישגים לימודיים קודמים ומאפיינים מוסדיים. סוציולוגיה ישראלית, 18(1), 82-104.

שיעור 4: זרקור על מדיניות חינוך בישראל
יונה, י' ודהאן, י' (2013) מערכת החינוך של ישראל: שוויון והזדמנויות - מבנין אומה לניאו-ליברליזם. בתוך יונה, י', מזרחי, ג', פניגר, י' פרקטיקות של הבדל בשדה החינוך בישראל. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 17-35.

שיעור 5: תיאוריה של פעולה חברתית (praxis social)
Wildhagen, T. (2010). *Capitalizing on culture: How cultural capital shapes educational experiences and outcomes*. *Sociology Compass*, 4(7), 519-531.

שיעור 6: זרקור על משפחה והורות בחינוך
ארדריך, ל' & גולדן, ד' (2019). טיפוח מכון והשגת צמיחה טבעית. לקסי קיי, גיליון 11, כת עת מקוון, 5-7.

רוטמן, ע., & סער, ע. (2014). גן הילדים הפרטי: אנטי-צרכנות ומעמד בעידן קפיטליסטי. סוציולוגיה ישראלית, 15(2), 262-281.

חלק ב': תיאוריות של פעולה ופרשנות
הציר השני בקורס מציג תיאוריות שמציעות ניתוח של הפעולה והמשמעות של המעשה החינוכי. בחלק זה נלמד על פרדיגמה מיקרו-חברתית ונגע בתיאוריות ייחודיות שהציעו חידושים בחשיבה במחקר הסוציולוגי של החינוך. תיאוריות אלה מציעות כלים להבנת החוויה החינוכית, חיברות, ועיצוב זהות בחינוך.

שיעור 7: פוסט-סטרוקטורליזם: ידע ותוכניות לימודים
יונג, מ' (1973:1989). גישות לחקר תוכניות לימודים כידע מאורגן בחברה. בתוך ר' שפירא ור' פלג (עורכים) הסוציולוגיה של החינוך. עם עובד, 436-463.
רשות:

Street, B. (2006). *Autonomous and ideological models of literacy: Approaches from New Literacy Studies*. *Media Anthropology Network*, 17, 1-15.

Young, M. (2007). *Bringing knowledge back in: From social constructivism to social realism in the sociology of education*. Routledge. Chapter 2.

שיעור 8: זרקור על ידע וזהות (מגדר, אתניות, מעמד ולאום)
לבחירתכם אחד מהפרטים הבאים:

מסארוה סרור, א' (2017). נשות המסגד: למידה חתרנית של ידע דתי. רסלינג, פרק 3.

מרקוביץ, ד., 2012. הטיול השנתי במבחן האתניות: המקרה של בית ספר קדמה. בתוך ת, רפפורט וא, כהנא, הסדר החברתי והקוד הבלתי פורמאלי, רסלינג, 343-366.

ורדי, מ' (2019). מתלמיד למסתנן: חוויית הנעורים של מבקשי מקלט בישראל. בתוך ג' צבר וא' שיר, מבקשי חיים: אריתראים, סודאנים וישראלים במרחבים משותפים, פרדס הוצאה לאור, 31-56.

Erdreich, L. (2006). Instructive ritual: the Arab Student Union and the *communitas* of the Palestinian Israeli educated. *Social Analysis*, 50(3), 127-145.

שיעור 9: תיאוריות של הבנייה חברתית
סבג, ק' וביברמן-שלו, ל' (2014). פרדיגמת הפעולה. בתוך חינוך חברה וצדק. פרדס הוצאה לאור, 47-57.

שיעור 10: זרקור על מגדר וחינוך
Dillabough, J-A. (2006) *Gender theory and research in education*. In M. Arnot, and M. Mac an Ghaill (eds.) *The RoutledgeFalmer Reader in Gender and Education*. London: RoutledgeFalmer, 17-32.

שיעור 11: תיאוריות גוף בחינוך
Shilling, C. (2016). *The Body: A very short introduction*. Oxford University Press, Chapter 3 Educating bodies.
רשות:
פלד, ע', לחובר, ע' וקומם, מ' (2017). מבוא. נערות וגופן מדברות, נוכחות, נסתרות. בעריכת: עינת לחובר, עינת פלד, מיכל קומם. מאגנס, 16-20.

נתיב, יעל (ילוי) (2017). אני-עצמי-גוף: מתיחת גבולות הגוף כפעולה חברתית בקרב תלמידות מחול (מחווה לאייריס מריון יאנג). בתוך: עינת לחובר, עינת פלד, מיכל קומם (עורכות), נערות וגופן: מדברות, נוכחות, נסתרות. מאגנס, 86-110.

חלק ג': חשיבה סוציולוגית המאתגרת את הרצף המוסדי בחינוך
הציר האחרון בקורס מפגש אתנו עם כיווני התפתחות של חשיבה סוציולוגית בעולם משתנה. בשני השיעורים ננסה לאתגר את האופן שבו אנחנו חושבים על למידה ועל מוסדות חינוכיים.

שיעור 21: למידה בעידן הדיגיטלי
שימי לב – שיעור זה ילמד בצורה מקוונת כדי להדגים את התוכן. ראו הוראות באתר.
Selwyn, N. (2010). Looking beyond learning: Notes towards the critical study of educational technology. *Journal of computer assisted learning*, 26(1), 65-73.

שיעור 31: חיברות וחיבוריות בעידן הדיגיטלי
Ito, M., Martin, C., Pfister, R. C., Rafalow, M. H., Salen, K., & Wortman, A. (2018). *Affinity online: How connection and shared interest fuel learning*. NYU Press, Introduction 1-25.

<https://clalliance.org/about-connected-learning/>

חומר לקריאה נוספת:
ראו בתוך הרשימה

מרכיבי הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 50 %
השתתפות פעילה / עבודת צוות 6 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
44 %

מידע נוסף / הערות:
1. נוכחות חובה בשיעורי המליאה ובתרגולים (נוכחות של 80% לפחות).
2. קריאת הפריטים הביבליוגרפיים הרלוונטיים
3. השתתפות בזמן בפורמים (6%) - יום לפני התרגול עד 1700
4. הגשת 4 תרגילי קריאה (44% מהציון)
5. מבחן מסכם בסוף הסמסטר (50% מהציון) - בכדי לקבל ציון עובר בקורס, הציון במבחן המסכם
חייב להיות ציון עובר